

Moet een waterleidingbedrijf ook terreinbeheerder zijn?

Voordracht uit de 46e Vakantiecursus in Drinkwatervoorziening 'Een glasheldere toekomst', gehouden op 7 januari 1994 aan de TU Delft.

Inleiding

Een in de waterleidingwereld levende vraag is of terreinbeheer onderdeel is of moet zijn van de strategie van het waterleidingbedrijf.

Aan de hand van recente ontwikkelingen in Nederland en Groot-Brittannië zal in dit artikel de rol van het waterleidingbedrijf als terreinbeheerder worden belicht.

Waterleidingbedrijven beïnvloeden door hun winactiviteiten hun omgeving, ze oefenen direct en indirect invloed uit

DRS. F. W. VAN DE VEGTE
NV PWN Waterleidingbedrijf
Noord-Holland

op delen van ons land. Die beïnvloeding vindt plaats door ingrepen van de lokale en regionale watersystemen. Hierdoor worden vervolgens andere vormen van landgebruik, zoals landbouw, bosbouw, natuurbehoud en recreatie, beïnvloed. Aan het eind van de jaren zeventig, toen ik als tweede ecooloog in onze bedrijfstak aan het werk ging, was er nog maar weinig sprake van begrip voor die andere functies. Alles werd immers gedaan met het oog op de volksgezondheid en door de waterleidingmensen als de deskundige bewakers daarvan.

De wereld rondom de waterleidingbedrijven was in die tijd echter al volop in beweging. Kiwa-werkgroepen werden opgericht. Zij kregen tot taak het probleemveld te verkennen van de ecologische aspecten van grondwaterwinning en kunstmatige infiltratie. Het milieubesef van de meeste bedrijven, of moet ik zeggen van de meeste directies, was echter nog weinig ontwikkeld. Dit bleek bijvoorbeeld uit de reactie op een enquête door één van de Kiwa-werkgroepen. In deze enquête kwam onder andere de vraag of de bedrijven in de toekomst problemen verwacht en met het verkrijgen van vergunningen voor uitbreiding van wincapaciteiten. Vele bedrijven antwoordden geen problemen te verwachten! Verschillende bedrijven maakten zelfs bezwaar tegen de werkzaamheden van de werkgroep: hun gedachtengoed zou roomser dan de paus zijn!

In de afgelopen 10 tot 15 jaar heeft de Nederlandse maatschappij een geweldig snelle ontwikkeling van het milieubewustzijn doorgemaakt. Voor de waterleidingbedrijven geldt dat zeker ook. Je bent bijna

geneigd te spreken van revolutionaire veranderingen in het denken over milieu binnen onze bedrijfstak. Revolutionair is echter niet het juiste woord. De fundamentele uitgangspunten en taken als waterleidingbedrijven zijn immers niet ter discussie gesteld, maar zelfs versterkt. Het is dus geen revolutie, maar een snelle evolutie die we doormaken. Er is veel nieuw gedachtengoed waar we onze keus uit moeten maken bij het opnieuw uitzetten van de strategie van onze bedrijven op het vlak van waterwinning en grondwaterbescherming. Er zijn inmiddels al vele belangwekkende voorbeelden van nieuwe strategieën. Het gaat daarbij dan om zowel bedrijfsdoelstellingen als om vormen van strategische samenwerking, onderling of met andere instanties, groot-schalig en kleinschalig.

Terreinbeheer door waterleidingbedrijven zal naar mijn mening van steeds groter belang worden als strategisch instrument voor het bereiken van de bedrijfsdoelstellingen van waterleidingbedrijven. Waarom? Omdat waterleidingbedrijven grondgebonden zijn. Deze gebondenheid is een essentieel kenmerk van de activiteiten van waterleidingbedrijven. Net als bijvoorbeeld natuur, landbouw, recreatie en wonen is de functie drinkwatervoorziening vrijwel geheel grondgebonden, wordt gebruikgemaakt van hetzelfde ecosysteem. Waterschappen en zuivering-schappen zijn in die zin ook grondgebonden, energiebedrijven niet. Door die grondgebondenheid worden we als waterleidingbedrijf ook geconfronteerd met het beginsel van duurzaamheid als grondslag voor beleid. Recent zijn daarvoor in het kader van het VEWIN-Milieuplan enkele interessante rapporten verschenen. Belangwekkend en wellicht leerzaam is het om eens te kijken of er elders in Europa soortgelijke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. De ontwikkelingen in Engeland ken ik enigszins. In beide landen blijken de waterleidingbedrijven zich ontwikkeld te hebben tot milieubedrijven. In Engeland speelt grondgebondenheid en het duurzaamheidsbeginsel thans al een grote rol in wetgeving en in het beleid van de bedrijven. Achtereenvolgens worden enkele voorbeelden van ontwikkelingen gegeven in Nederland en in Engeland.

Grondwaterbescherming en grondgebruik in Nederland

De vraag is hoe en in welke mate wordt terreinbeheer door Nederlandse waterleidingbedrijven als strategisch instrument gebruikt. Historisch gezien is terreinbeheer, met name gericht op de bescherming van bronnen, onlosmakelijk verbonden

met de duinwaterleidingbedrijven. Waterwinning, bosbouw, land- en tuinbouw waren vele decennia de belangrijke gebruiksfuncties van grote delen van het duin die in eigendom waren van de waterleidingbedrijven. Later zijn daar de functies recreatie en natuurbehoud bijgekomen en geleidelijk uitgegroeid tot vrijwel even belangrijke functies als waterwinning. De waterleidingduinen in Noord- en Zuid-Holland waren en zijn een begrip in de Randstad, een onderdeel van het maatschappelijk leven, waar je terecht kunt voor natuur, landschap, een schoon milieu en waar je drinkwater vandaan komt.

Die binding tussen grond en drinkwater, in het algemeen gesteld de grondgebondenheid van de waterleidingbedrijven is in de duinen historisch bepaald: grote hoeveelheden drinkwater waren nodig en de gronden daarvoor werden verworven van grootgrondbezitters.

In de Nederlandse waterleidingwet komt deze grondgebondenheid niet zo duidelijk tot uiting. De opdracht in artikel 4 luidt: 'de eigenaar van een waterleidingbedrijf is gehouden zorg te dragen dat de levering van deugdelijk drinkwater aan de gebruikers in zijn distributiegebied gewaarborgd is, in zodanige hoeveelheid en onder zodanige druk als het belang van de volksgezondheid vereist'. De verantwoordelijkheid voor de volksgezondheid is daarmee volstrekt duidelijk gesteld en neergelegd.

De beleidsmatige aansturing van het gebruik van de bodem voor de drinkwatervoorziening en de bescherming van grond- en oppervlaktewater wordt elders geregeld. De zorg voor natuur en landschap wordt overgelaten aan het, steeds intensiever wordende, proces van vergunningverlening.

Die zorg voor de bronnen en om de effecten op natuur en landschap zijn als centrale thema's opgenomen in het VEWIN-Milieuplan. Dit plan werd na een periode van intensieve voorbereiding in 1991 door de bedrijfstak aanvaard. Het geeft, op eigen initiatief, invulling en uitwerking aan de taak van waterleidingbedrijven als milieubedrijven. Opvallend is dus dat niet de rijksoverheid via wetgeving het milieubewustzijn in de waterleidingwet opnam – via een uitbreiding van de zojuist geciteerde opdracht –, maar dat de bedrijfstak zelf zich nieuwe eisen oplegde, een nieuwe bedrijfscultuur voorschreef.

In de paar jaar dat het VEWIN-Milieuplan er is, is het al een gevleugeld woord geworden, een begrip. Blijkbaar kwam dit plan op het goede moment, ondanks de toch wat moeizame besluitvorming erover.

Naar buiten toe gaf het de concrete betrokkenheid aan met de milieuproblematiek en met de zorg voor natuur en landschap. Naar binnen toe maakte het de diverse problematiek van de bedrijfstak bespreekbaar, zowel tussen de bedrijven als binnen de bedrijven. Op grond van de vele creatieve voorstellen en uitwerkingen die sinds 1991 aan de orde zijn gekomen, kan nu al geconcludeerd worden dat het milieuplan een succes is in de zin dat de bedrijven sindsdien reeds steviger verankerd zijn als milieubedrijven in de maatschappij.

De problematiek van de kwaliteit en kwantiteit van de bronnen voor de drinkwatervoorziening is in de afgelopen 10 jaar voor iedereen, ook voor de gewone burger, herkend en erkend. Om de verdrogingsproblematiek te beheersen worden in kwantitatief opzicht randvoorwaarden aan vergunningen gesteld. Veel water wordt echter om landbouwkundige redenen snel afgevoerd.

De zogenaamde drooglegging ten behoeve van de landbouw neemt nog steeds toe. Bijna overal in ons land missen we daardoor permanent een waterschijf van 80-120 cm.

De problemen met de kwaliteit hebben de laatste jaren relatief veel aandacht gekregen. De vervuiling van de voorraden in de bodem raakt, ondanks het vertrouwen in de zuiveringstechnieken, een ethische snaar, en werd in feite een ethisch vraagstuk in ons land.

De vraag is: wat stellen we daar als bedrijfstak en als individueel bedrijf tegenover: zijn we passief of gaan we in het offensief?

Zonder twijfel verwacht de maatschappij dat we de problemen actief tegemoet treden. Wij zijn immers van ouds de bewakers van de peilers van de algemene volksgezondheid. Wij zijn toch niet zomaar van een ambachtelijke organisatie professionele bedrijven geworden.

De problemen actief tegemoet treden betekent niet alleen re-actief bezig zijn, maar juist ook pro-actief: de problemen als uitdaging beschouwen en nieuwe bedrijfsstrategieën ontwikkelen.

Ik wil kort op een aantal van die nieuwe strategieën ingaan, aan de hand van de uitkomsten van een tweetal studies.

Het betreft studies van de Projectgroep Preventief Stimuleringsbeleid, die onder auspiciën van de Stuurgroep voor het VEWIN-Milieuplan bezig is.

Deze projectgroep heeft dit jaar over een tweetal projecten gerapporteerd.

Het eerste betreft het project 'Ecologisch beheer door waterleidingbedrijven' en het tweede betreft het project 'Stimulering milieuvriendelijke landbouw' met als

onderzoekstitel 'naar een duurzaam samengaan'.

In het eerste rapport, dat geen betrekking heeft op de kuststrook, worden het kader en het doel van ecologisch beheer door de waterleidingbedrijven geanalyseerd, worden conclusies geformuleerd en aanbevelingen gedaan. Het kader geeft de aard van de grondgebondenheid aan: buiten de duingebieden liggen tweederde van de pompstations van ons land binnen of op zeer korte afstand van een natuurgebied. Meer dan eenderde van alle pompstations ligt binnen de nationale Ecologische Hoofdstructuur. Het gaat daarnaast om grote oppervlakten. In totaal beslaat de oppervlakte aan waterwin- gebied zo'n 8.000 ha, 5.000 ha hiervan is al in bezit van waterleidingbedrijven. De grondwaterbeschermingszones beslaan ongeveer 100.000 ha, maar hiervan is nog maar een klein deel in bezit van waterleidingbedrijven. Het VEWIN-Milieuplan doet de aanbeveling om waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden aan te kopen en milieuvriendelijk te gaan of doen beheren.

Doelstellingen van het ecologisch beheren van waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden zijn: verbeteren en waarborgen van de kwaliteit van de watervoorraden en het vergroten van de voorraden. Door het voeren van doelgericht beheer kan dit verwezenlijkt worden. Uitgangspunt hierbij is het duurzaamheidsbeginsel, dat wil zeggen het waarborgen van de kwantiteit en kwaliteit van de watervoorraden door duurzame vormen van landgebruik. Het is evident dat zo'n beleid, een beleid van aankoop en beheer van actuele en potentiële grondwaterbeschermingsgebieden, een machtig instrument is voor het bereiken van de doelstellingen van een waterleidingbedrijf. Het is een strategie die helder en goed onderbouwd is.

Het is eveneens evident dat de waterleidingbedrijven met deze strategie een grote bijdrage kunnen leveren aan het natuurbehoud. Mits goed op elkaar afgestemd kan een grote natuurwinst behaald worden, zowel op nationale schaal als op regionale en lokale schaal.

Door het uitvoeren van de strategie van actief terreinbeheer worden de tot dusver vaak tegengestelde belangen tot één, nieuw belang versmolten. Waterwinning, grondwaterbescherming, natuurbehoud en natuurontwikkeling passen dan in één beleidskader.

Andere maatschappelijk van groot belang zijnde activiteiten zoals natuur- en milieueducatie en recreatie kunnen hier ook ingepast worden. Tezamen levert dit een

breed draagvlak op binnen politiek en burgerij.

Effectieve en stimulerende voorbeelden van deze strategie zijn er al en zijn beschreven in recente jaarverslagen, brochures en artikelen. Al naar gelang de omstandigheden kent de strategie een verschil in uitwerking:

- In Limburg is de keuze gemaakt voor én grootschalige inzet van oppervlaktewater in de toekomst én de duurzame veiligstelling van de grondwaterwinning. Dit gebeurt onder andere door het aankoopbeleid, dat al in 1941 werd voorgesteld, te activeren. Doel is een duurzaam strategisch verband tussen grondwaterbescherming en natuurbehoud en natuurbeheer.

- In Brabant wordt vervangende capaciteit en uitbreiding van de capaciteit gerealiseerd door een project van oppervlakteinfiltratie, het Project Infiltratie Maaskant. Doel is waterwinning te laten samengaan met natuurontwikkeling.

- In Gelderland zijn en worden meerdere projecten uitgevoerd waarbij integraal waterbeheer wordt nagestreefd, bijvoorbeeld het stroomgebied van de Baakse Beek. Doel is het bestrijden van de verdroging door herstel van het watersysteem. Het is een grootschalig project; het strekt zijn invloed uit over ongeveer 10.000 ha. Een strategisch samenwerkingsverband is gevormd met rijk, provincie, waterschap, zuiveringschap, landeigenaren en natuurbeschermers.

Op de Veluwe is een belangwekkend en belangrijk project gaande 'Vlinderdas' waarbij een landbouwenclave van 150 ha een grote rol speelt. Een plan is opgezet voor geïntegreerd milieugericht gebiedsbeheer. De aspecten milieu, natuur, recreatie, wonen en landbouw zijn hierin verweven.

Het betreft in deze voorbeelden dus verschillende strategische verbanden, bijvoorbeeld ook recreatie en landbouw, en verschillende vormen van strategische samenwerking met andere instanties, zoals waterschappen en gemeenten.

- In Overijssel is eveneens een aantal belangrijke projecten in uitvoering. Het project 'Engelse Werk' is van belang voor het optimaliseren van de oevergrondwaterwinning, naast natuurontwikkeling en natuurgerichte recreatie.

In het plan 'Nadorst' wordt uitbreiding van de waterwinning gecombineerd met natuurontwikkeling en wordt de verdroging teruggedrongen.

Om tot een duurzame bescherming van bodem en grondwater te komen heeft Waterleiding Maatschappij Overijssel als strategie gekozen voor stimuleringsmaatregelen. Aanpassing van landbouwkundig

gebruik wordt nagestreefd. Op dit moment zijn er 13 studieclubs gestart, samen met het landbouwschap en de landbouwvoorlichting.

– In Drenthe worden gronden aangekocht ten behoeve van grondwaterbescherming en zijn bijvoorbeeld enkele overeenkomsten met landbouwers afgesloten voor een grondwatervriendelijk en landbouwkundig gebruik van gronden binnen het waterwingebied.

– In Groningen speelt nog steeds de Gorecht-problematiek, waarbij de belangen van waterwinning, natuur en landbouw in onderlinge relatie worden bekeken. Door aankoop en beheer van terreinen en door uitkoop en uitplaatsing van landbouwbedrijven kan naar het zich laat aanzien een nieuw evenwicht tussen waterwinning en natuur ontstaan.

Naast het project 'Ecologisch beheer door waterleidingbedrijven' is recent het rapport gereedgekomen van het project 'Stimulering milieuvriendelijke landbouw en ecologisch beheer'. Het rapport draagt de veelzeggende naam 'Naar een duurzaam samengaan'. Doel is via stimulerende maatregelen te komen tot een harmonieus samengaan van landbouw, drinkwatervoorziening en natuurbeheer, teneinde te komen tot behoud en herstel van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater als bronnen voor de drinkwatervoorziening. Alle voorbeelden betreffen vormen van strategische samenwerking, gericht op de duurzame instandhouding en bescherming van grondwatervoorraden en zijn tevens gericht op het verbeteren van de omstandigheden voor andere functies.

De projecten hebben verder in bestuurlijk opzicht en naar de inwoners toe een grote en positieve uitstraling. Waterleidingbedrijven worden niet alleen meer gezien als technisch bekwaam, maar ook als innoverend, juist door de gedurfde samenwerkingsverbanden.

In het rapport 'Ecologisch beheer door waterleidingbedrijven' wordt uitgebreid ingegaan op de kosten van het beheer van verschillende landschapstypen. De kosten liggen in de orde van grootte van f 1.000,- per ha. Daartegenover staan eventueel de inkomsten uit verpachting. Verder zal er een vermindering zijn van de vergoedingen die aan boeren wordt betaald op grond van verdrogings schade of op grond van inkomensderving door het stellen van beperkende voorwaarden aan het landgebruik. Dergelijke schadevergoedingen kunnen voor een waterleidingbedrijf oplopen tot enkele honderdduizenden guldens per jaar. De kosten voor het, met de grote recreatiedruk samenhangende, intensieve beheer van het Noordhollands Duinreservaat,

bedragen circa f 1.000,- per ha per jaar. Dit komt overeen met 5 cent per m³ drinkwater. Dit bedrag is, zowel in het totaal van de exploitatie van het bedrijf als ten opzichte van de tarieven, in feite marginaal.

Met de verwerving van gronden en de eventueel te treffen inrichtingsmaatregelen zijn, afhankelijk van de grootte en van de aard van het landgebruik, bepaalde investeringen gemoeid. In het totaal van de investeringen in bedrijfsmiddelen zijn grondaankopen in financieel opzicht meestal, beperkt van omvang. Aankoop van grondwaterbeschermingsgebieden, hydrologische bufferzones en dergelijke kan beschouwd worden als investering in de meest fundamentele vorm van leveringszekerheid. Bovendien vertegenwoordigt grondbezit in ons volle land een blijvende, grote waarde.

Organisatie en grondgebruik in Groot-Brittannië

Het is interessant en wellicht ook leerzaam om eens over de grenzen heen te kijken. Is er elders in Europa sprake van soortgelijke ontwikkelingen? Ik beperk me tot een korte vergelijking met de waterleidingbedrijven in Engeland en Wales. De zorg voor de drinkwatervoorziening in Schotland en Noord-Ierland berust nog bij de regionale en centrale overheden. In Engeland en Wales is in september 1989 de Water Act 1989 van kracht geworden. Daarvoor bestonden er tien public water authorities. De privatisering in 1989 van de zogenaamde water industry hield in dat deze water autoriteiten gesplitst werden in een toezichthoudende en regulerende organisatie, de National Rivers Authority, en in tien zogenaamde water services companies, elk verantwoordelijk voor waterleidingbedrijven en zuiveringschappen. Deze bedrijven voorzien ongeveer 75% van de bevolking van drinkwater. De overige 25% wordt geleverd door een afnemend aantal, op dit moment nog 21, kleinere waterleidingbedrijven. De National Rivers Authority is de vergunningverlenende instantie en houdt toezicht op de kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. De Inspectie Drinkwater van het Ministerie voor Milieu ziet toe op de drinkwaterkwaliteit. Het 'Office of Water Services' (OFWAT) is verantwoordelijk voor het financiële toezicht op de water service companies en op de waterleidingbedrijven en behartigt de belangen van de afnemers. De plannen voor de privatisering van de Engelse water industry hebben veel discussie opgeroepen. Bij ons zijn als belangrijkste punten blijven hangen het aandelenbezit, de invloed van de beleg-

gers en verder de wijze van tariefstelling. Minder bekend is dat er ook een uitvoerige discussie heeft plaatsgevonden over de taken als terreinbeheerder en de invloed op de omgeving. Tot 1989 was het zo dat de bedrijven bij hun activiteiten verplicht waren natuur- en milieubelangen mee te wegen. De privatiseringsplannen riepen een wijdverbreide grote bezorgdheid op over het beleid van de nieuwe particuliere ondernemingen ten aanzien van toegankelijkheid van hun terreinen en wateren en de recreatieve voorzieningen en ten aanzien van de bescherming van natuurgebieden en historische monumenten. Deze bezorgdheid werd door de wetgever en de politiek als ernstig beoordeeld en heeft geleid tot een aanscherping en uitbreiding van de wettelijke taken van de water service companies. De secties 8, 9 en 10 van de Water Act van 1989 beschrijven deze taken uitvoerig.

In aanvulling op de wet werd ook tot een 'Code of practice on conservation, access and recreation' besloten. De waterleidingbedrijven zijn hieraan gebonden en dienen jaarlijks hierover verantwoording af te leggen in de vorm van een apart jaarverslag, naast het gebruikelijke directieverslag en het milieu-jaarverslag. Ook de National River Authority dient daarnaast als toezichthoudende instantie, jaarlijks een evaluatie te maken over de aspecten natuur- en landschapsbescherming, toegankelijkheid en recreatie. Voor het toezicht op de uitvoering van de gedragscode werd een onafhankelijke permanente commissie ingesteld die rapporteert aan de minister en aan de bevolking. Deze commissie heeft in juli 1993 haar eerste evaluatie afgerond.

De secties 8 en 9 van de Water Act 1989 legt de bedrijven, kort samengevat, de volgende verplichtingen op:

- bescherming en beheer van natuur en landschap, flora en fauna, geologisch en fysisch-geografische elementen en omstandigheden;
- bescherming van gebouwen, terreindelen en dergelijke van cultuurhistorische waarde;
- behoud van de vrije toegankelijkheid van terreinen, gebouwen en dergelijke;
- zorgdragen voor zo goed mogelijke recreatie-mogelijkheden, inclusief voor de gehandicapte medemens.

De gedragscode geeft nadere richtlijnen voor de wijze waarop deze wettelijke verplichtingen dienen te worden uitgevoerd. Daarnaast geeft de gedragscode ook richtlijnen voor het algemene kader waarbinnen planvorming en het beheer van de terreinen en wateren moet plaatsvinden. De bedrijven zijn gehouden:

- overlegorganen en overlegmogelijk-

heden te scheppen met alle relevante organisaties, instanties en individuele burgers of groeperingen;

- geïntegreerde beheersplannen op te stellen met bijzondere aandacht voor natuurbehoud en recreatie;
- opleidingsprogramma's te verzorgen voor hun werknemers;
- onderzoek te doen;
- alle betrokkenen van goede informatie te voorzien.

Uit deze samenvatting blijkt dat de Engelse wetgeving opmerkelijk helder en gedetailleerd is.

Enerzijds wordt een grote mate van vrijheid van handelen gegeven door de privatisering, anderzijds worden waarborgen geschapen voor een vergaande verankering in de maatschappij. Het is evident dat de Engelse wetgever uitgaat van de grondgebondenheid van de bedrijfsactiviteiten en van het duurzaamheidsbeginsel bij de planvorming en besluitvorming. Op de ingebruik zijnde gronden en wateren rusten immers ook andere rechten en mogelijkheden voor maatschappelijk zinvolle functies en activiteiten. Daarom hebben de bedrijven ook meer taken opgedragen gekregen dan alleen maar de zorg voor het waterbeheer. Strategische samenwerking met allerlei partijen wordt zo van bovenaf opgelegd en afgedwongen. Daarbij geldt dan bovendien dat planvorming en besluitvorming in alle openheid, op grond van goede informatie moet plaatsvinden. Advisering en consultatie-rondes zijn dan ook belangrijke instrumenten. Van het proces van inspraak zoals wij dat in ons land kennen, wordt overigens veel minder gebruik gemaakt.

Theorie en praktijk kunnen uit elkaar liggen. Daarom is de vraag relevant hoe de nieuwe wetgeving in praktijk wordt gebracht. In het najaar bezocht ik twee grote water service companies: Northumbrian water en Anglian Water. Verder stak ik mijn licht op bij English Nature als vertegenwoordiger en watchdog van de officiële Engelse natuurbescherming.

Anglian Water

Anglian Water is verantwoordelijk voor de drinkwatervoorziening van 3,8 miljoen inwoners en voor het oppervlaktewaterbeheer van een gebied met een oppervlakte van 27.500 km², zo groot als driekwart Nederland, met in totaal 5,6 miljoen inwoners. Conservation, behoud en beheer van natuur en landschap, vormt een integraal onderdeel van de statutaire verantwoordelijkheden van het bedrijf. Deze bedrijfsdoelstelling werd in 1991 vastgelegd in het officiële milieubeleidsplan van het bedrijf dat overigens nog veel

meer milieudoelstellingen omvat.

Eén van de belangrijkste uitgangspunten van het bedrijf is dat het maken van milieu-effectrapportages tot standaard is verheven bij alle investeringsprojecten. Op het gebied van natuurbeheer en natuurontwikkeling heeft Anglian al een grote reputatie opgebouwd. Binnen de regio van Anglian Water liggen meer dan 600 natuurreservaten, heeft ongeveer 40.000 ha de status van Nationaal Park, heeft 15.000 ha de status van Environmentally Sensitive Area en is ruim 1.500 km², 150.000 ha aangewezen als beschermd landschap. Tien procent van het grondbezit van Anglian Water bestaat uit natuurreservaten. Het beleid is erop gericht natuur en landschap te beschermen en natuurontwikkelingsprojecten uit te voeren. De eigen gronden en wateren worden, al dan niet samen met andere organisaties, ecologisch beheerd en opengesteld voor verschillende vormen van natuurgerichte recreatie en sportrecreatie. Door het bedrijf wordt verder veel waarde gehecht aan 'Community liaison and consultation', dat wil zeggen aan goede relaties met bestuur en burger. Het verkrijgen en behouden van een goed image van het bedrijf bij het grote publiek wordt van een groot belang geacht voor het functioneren van het bedrijf. Er wordt veel aandacht besteed aan dit beleid in het personeelsbeleid. Er vindt actief overleg plaats met lokale en regionale bestuurders, met natuurbeschermingsorganisaties en recreatie-organisaties. Er is een natuur- en milieubeschermingsprijs ingesteld. Anglian Water is als bedrijf lid geworden van een reeks van regionale en landelijke natuurbeschermingsorganisaties.

Northumbrian Water

Northumbrian Water is in een paar jaar uitgegroeid tot een conglomeraat van ondernemingen. Water services nemen nog een centrale plaats in, maar dochterbedrijven en deelnemingen lijken beleidsmatig steeds belangrijker te worden. Northumbrian is verantwoordelijk voor het drinkwater van ongeveer 2,6 miljoen inwoners, over een oppervlakte van een kwart van Nederland. Het bedrijf heeft onder meer 1.200 ha aan natuurgebieden in eigendom en ruim 3.000 ha aan nationale parken en dergelijke. Eigen bezittingen beslaan ruim 6.000 ha. Het Kielder reservoir is het grootste reservoir van Noord-Europa. Het is ruim 1.000 ha groot. In totaal bezit Northumbrian Water 16 reservoirs. Deze zijn alle opengesteld voor het publiek, zij het voor verschillende activiteiten, en trekken ongeveer 500.000 bezoekers per jaar. Het terreinbeheer van Northumbrian is vooral gericht

op recreatie. Actieve werving vindt plaats, onder andere door tv-spots. Op het gebied van natuurbescherming en natuurbeheer is het bedrijf ook actief. Alle bezittingen groter dan een halve hectare zijn geïnventariseerd op natuurwaarden.

Met behulp van een uitgebreid GIS-systeem worden alle uit te voeren werken voorbereid, opdat rekening kan worden gehouden met natuurwaarden, cultuurhistorische kwetsbare lokaties en dergelijke. Ook bij dit bedrijf wordt veel samen gedaan met lokale en regionale organisaties. Het betrekken van de bevolking, ook via educatieve projecten, is een belangrijk doel en geeft input in de beleidsvorming.

De relatie tussen de bedrijven en de National Rivers Authority enerzijds en de officiële en particuliere natuurbescherming anderzijds is na de invoering van de Water Act 1989 duidelijk verbeterd. Vanuit English Nature wordt in feite heel positief geoordeeld over de bedrijven. De toezichhoudende rol van de National Rivers Authority/NRA lijkt nog onvoldoende ontwikkeld. Er wordt door de NRA nog onvoldoende gebruikgemaakt van de wettelijke mogelijkheden om een duidelijke anticiperende invloed uit te oefenen op de plannen van de bedrijven. Ook de toetsing achteraf, in de vorm van jaarlijkse rapportages, laat nog te wensen over, naar de mening van onder andere het Standing Advising Committee. De bedrijven gebruiken hun vrijheid om ook met veel creativiteit andere maatschappelijke belangen te bevorderen. De bedrijven op hun beurt voelen zich geen tegenpartij meer en worden ook niet meer als zodanig behandeld. In plaats daarvan worden samenwerkingsverbanden in het leven geroepen. Deze hebben niet alleen betrekking op natuurorganisaties, maar ook op toeristische organisaties, recreatie- en sportverenigingen, besturen van Nationale Parken, regionale besturen, enzovoorts.

Conclusies

Vergelijking Groot-Brittannië en Nederland
Zowel in Groot-Brittannië als in Nederland zijn in de afgelopen jaren aanzetten zichtbaar van belangrijke beleidsveranderingen bij waterleidingbedrijven. Vanuit verschillende posities begonnen, lijken de resultaten van het nieuwe beleid te convergeren. De Engelse bedrijven kregen nieuwe doelstellingen en werkwijzen bij wet opgelegd. De herbezinning op hun taken en op hun rol in een breed maatschappelijk kader is als een positieve uitdaging opgevat. Het heeft geleid tot een versterking van het natuur- en milieubeleid en tot een verbeterde positionering

in de maatschappij.

De cultuurveranderingen in ons land zijn grotendeels uit de bedrijfstak zelf voortgekomen, zij het op basis van, en geïnspireerd door de nieuwe milieuwetgeving. Nederland kent, anders dan in Groot-Brittannië, een uitgebreid systeem van inspraakprocedures. In toenemende mate lijken deze procedures gebruikt te worden om afwegingen te maken tussen de verschillende belangen. De bedrijven krijgen steeds meer oog voor hun belangen bij een goed grondwaterbeschermingsbeleid. De consultatie door de provincie van de bedrijven bij het verlenen van vergunningen voor allereerste activiteiten maakt een duidelijk bedrijfsbeleid ook noodzakelijk. De concurrerende grondgebondenheid van allerlei maatschappelijke activiteiten, naast die van de drinkwatervoorziening, leidt tot formulering van duidelijke beleidsuitgangspunten en bedrijfsstandpunten. Het duurzaamheidsbeginsel is daarvan ongetwijfeld de belangrijkste.

Maatschappelijke voordelen van grondbezit en actief terreinbeheer

Terreinbezit en terreinbeheer zijn naar mijn overtuiging belangrijk als strategische instrumenten voor waterleidingbedrijven. Dit belang zal in de toekomst nog groter worden gezien de vele concurrerende vormen van landgebruik. De maatschappelijke voordelen van terreinbezit en terreinbeheer zijn groot en zullen nog verder toenemen. Ze kunnen als volgt worden samengevat:

- Adequate grondwaterbescherming op de lange termijn is van groot belang voor de volksgezondheid, zowel voor wat betreft de kwantiteit als de kwaliteit van de bronnen. Het bedrijfsbeleid dient zich te richten op de duurzame instandhouding van de bronnen en voorraden in de beschermingszones.

- Voor een belangrijk deel liggen de belangen van grondwaterbescherming en natuurbehoud in elkaars verlengde. De natuurbescherming is gebaat bij een duurzaam beheer waar gelden blijvend voor beschikbaar blijven.

Goed beheerde grondwaterbeschermingsgebieden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de nationale en provinciale ecologische hoofdstructuur. Natuurontwikkeling kan plaatsvinden op uit gebruik genomen landbouwgronden, mede ter verbetering van het grondwater en ter vergroting van de grondwater-voorraad.

- Stimulering van de milieuvriendelijke landbouw lijkt veel betere perspectieven te bieden voor grondwaterbescherming dan door te gaan met het systeem van

schadevergoedingen voor het niet volledig kunnen werken volgens de normen van intensieve landbouw. Zo'n stimuleringsbeleid, uitgevoerd op lokaties verspreid over ons gehele land, zal de professionele ontwikkeling van dit vakgebied in hoge mate kunnen bevorderen en zal de mogelijkheden van andere, milieuvriendelijke bedrijfsstijlen enorm vergroten.

Milieuvriendelijke landbouw in grondwaterbeschermingsgebieden kan in alle delen van het land gestimuleerd worden. Gezien het grote maatschappelijke belang voor de grondwaterbescherming, van de nieuwe milieuvriendelijke bedrijfsstijlen, zal het image daarvan snel in positieve zin veranderen. Op enige schaal uitgevoerd kan deze ontwikkeling leiden tot een letterlijke en figuurlijke cultuurschok binnen de Nederlandse landbouw.

- Goed beheerde grondwaterbeschermingsgebieden kunnen in vele gevallen fungeren als overgangsgebied en bufferzone voor natuurgebieden. Het recreatief aanbod wordt zo vergroot en de infrastructuur voor natuurgerichte recreatie uitgebreid.

- Terreinbezit en terreinbeheer zal in bestuurlijk opzicht erkend en herkend worden als een logische relevante bedrijfsstrategie. Het geeft uitdrukking aan een helder milieubeleid. Het waterleidingbedrijf kiest zo voor een positionering in de maatschappij die aan het verwachtingspatroon voldoet en niet omstreden is. Strategische samenwerking met andere instanties en organisaties kan dan geoptimaliseerd worden in een sfeer van onderling vertrouwen en erkenning van elkaars rol. Op het vlak van de formele en informele natuur- en milieu-educatie kunnen de doelstellingen grondwaterbescherming en natuurbehoud elkaar aanvullen en in educatief opzicht zeer effectief zijn.

Terreinbezit en terreinbeheer kan een kristallisatiepunt, een nieuwe kern worden van het milieubeleid van de bedrijfstak. Bedrijfseconomisch is het alleszins verantwoord. Grondbezit behoudt zijn waarde in ons overvolle land. De kosten die met het beheer gemoeid zijn, liggen in de marge van de exploitatie van de bedrijven. Welke investeringen zijn wij gebruikelijk te doen voor andere vormen van leveringszekerheid? De bedrijfstak kan en moet mijns inziens een belangrijke rol vervullen bij de verdere ontwikkeling van bovenomschreven visie en van andere onderdelen van het milieubeleid. Draagvlak dient intern en extern verkregen te worden. Een vorm van coördinatie op het niveau van de bedrijfstak én op regionaal niveau zal de ontwikkelingen kunnen sturen en versnellen.

Summaries • End of page 593

introduce oxygen in the denitrified water, and artificial recharge and soil passage to achieve a simple and reliable post-treatment sufficient to remove bacteria and biomass from denitrified water.

The sulphur-limestone treatment plant reduced the nitrate content from 80-105 mg/l to almost always lower than 25 mg/l. Sulfide production occurred while also nitrate break-through was observed. This is an indication for short circuiting in the sulphur-limestone bed. By periodical backwashing short circuiting could not be completely avoided. Improvement was achieved by external cleaning of the sulphur-limestone bed.

With the sulphur-limestone plant it was possible to keep the nitrate concentration in the treated water of the plant 'Dr. J. H. van Heek', which consisted of a mixture of denitrified and not-denitrified water, below 50 mg/l NO_3^- .

Structurele rijksbijdragen gewenst voor de verdrogingsbestrijding

Juist nu de bestrijding van de verdroging in natuurgebieden op gang komt, zal deze binnen enkele jaren weer stagneren als het Rijk niet structureel geld hiervoor beschikbaar stelt. Dit schrijven de Unie van Waterschappen, de Stichting Natuur en Milieu, de Vereniging Natuurmonumenten, het Landbouwschap, het Boschap, de Unie van Provinciale Landschappen en de Nederlandse Vereniging van Beseigenaren aan de Tweede Kamer. Het is de eerste keer dat deze zeven verschillende in het landelijk gebied opererende overheden en organisaties zich gezamenlijk tot de Kamer wenden. De verdroging van natuurgebieden is voor een belangrijk deel veroorzaakt door doelbewuste ingrepen in de waterhuishouding met het oog op een hogere landbouwproductie. Deze ingrepen, gericht op peilverlaging en een versnelde afvoer van regenwater, zijn veelal in overeenstemming met het rijksbeleid en met forse rijkssubsidies uitgevoerd. Het is dan ook volgens de zeven organisaties niet meer dan logisch dat het Rijk ook 'de weg terug' meebetaalt. Met de verdrogingsbestrijding zijn gigantische bedragen gemoeid. Alleen al om het areaal verdroogd natuurgebied met een kwart te doen verminderen, zal volgens schattingen in de regeringsbeslissing 'Evaluatienota Water' voor circa 518 miljoen gulden geïnvesteerd moeten worden in waterhuishoudkundige maatregelen, waaronder peilverhoging en waterconservering. Door het Rijk is voor verdroging in totaal slechts 106 miljoen gulden beschikbaar gesteld.

De zeven organisaties menen dat, als het Rijk na 1998 niet structureel voldoende geld beschikbaar stelt, de verdrogingsbestrijding niet zal slagen. (Persbericht Unie van Waterschappen)